

ઘોરણુ : 5

ગુજરાતી

11. હંડેલો

આજનું આયોજન

- ❖ પ્રસ્તાવના
- ❖ કાવ્યપઠન અને સમજૂતી
- ❖ શબ્દાર્થ
- ❖ સ્વાધ્યાય

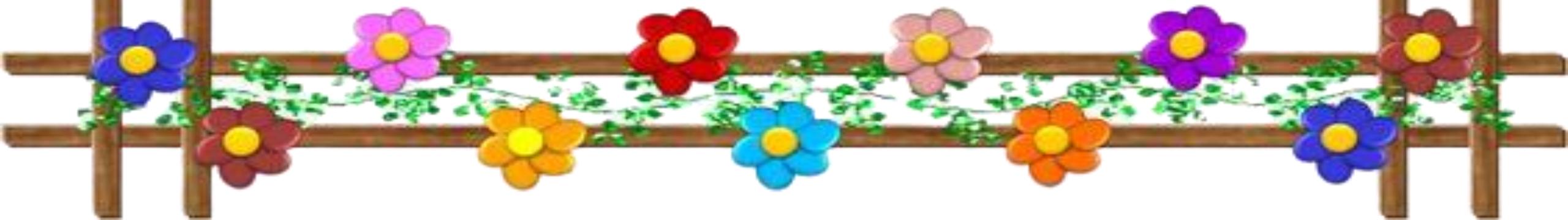
પ્રસ્તાવના

લોકગીત એ લોકસાહિત્યનો એક પ્રકાર છે. લોકસાહિત્યની જેમ લોકગીત લોકો માટે, લોકો વડે રચાતું અને પરંપરાથી લોકોના કંઠે સચવાતું આવ્યું છે. લોકગીતમાં લોકબોલીની છાંટ હોય છે; આમ તળપદી બોલી, મધુર ભાવ તેમજ મીઠી હલક લોકગીતનાં લક્ષણો છે. હિંડોળો લોકગીત છે.

પ્રસ્તાવના

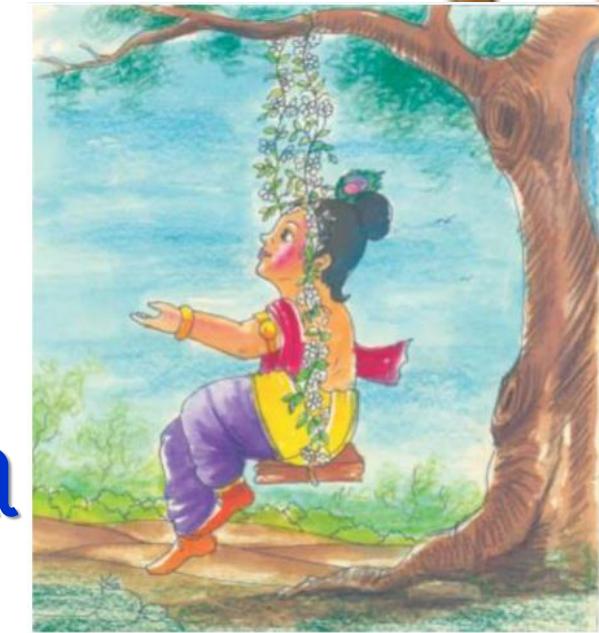
લોકગીત લોકસમૂહ દ્વારા રચાય છે. લોકગીત
પરંપરાથી લોકોમાં ગવાતું ચાલ્યું આવે છે, તેથી તે
નાનાં-મોટાં સૌને આનંદ આપે છે. આ લોકગીતમાં
કૃષ્ણનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે.

કાવ્યપઠન અને સમજૂતી

સોનાની સાંકળે બાંધ્યો હિંડોળો આંબાની ડાળ,
રૂપાનાં કલાં ચાર,
વા'લો મારો, હીંચે હિંડોળે..આંબાની ડાળી

આંબાની ડાળે, સોનાની સાંકળ વડે હીંચકો બાંધ્યો
છ. તને ચાંદીના ચાર કડાં છે, મારા વહાલા
શ્રીકૃષ્ણ આંબાની ડાળે બાંધેલા હીંચકે ઝૂલે છે.

બાંયે બાજુબંધ બેરખા રે આંબાની ડાળ (2)

કિનખાબી સુરવાલ,
વાલો મારો, હીંયે હિંડોળે..આંબાની ડાળ...
શ્રીકૃષ્ણાની બાંયે બાજુબંધ અને રુદ્રાક્ષનો બેરખો
(શોભી રહ્યાં) છે. તેણે કિનખાબી સુરવાલ પહેંચો
છે એવો મારો વા'લો આંબાની ડાળે બાંધેલા
હીંચકે ઝૂલે છે.

ચડવા તે ઘોડલા હંસલા રે, આંબાની ડાળ (2)

પિતળિયા પલાણ,
વા'લો મારો, હીંચે હિંડોળે...આંબાની ડાળ
(શ્રીકૃષ્ણને) સવારી કરવા માટે હંસ જેવી ચાલે
ચાલતા (હંસલા) ઘોડા છે. તને પિતળનું બનાવેલ
પલાણ છે, (એવો) મારો વા'લો આંબાની ડાળે
બાંધેલા હીંચકે ઝૂલે છે.

પગે રાઠોડી મોજડી રે, આંબાની ડાળ (2)

ચાલે ચટકંતી ચાલ,
વા'લો મારો, હીંચે હિંડોળે...આંબાની ડાળી
(શ્રીકૃષ્ણાના) પગમાં રાઠોડી મોજડી છ. ત (એ
મોજડી પહેરીને) રુઅબલેર ચાલે છ. (એવો)
મારો વા'લો આંબાની ડાળે બાંધેલા હીંચકે ઝૂલે
છ.

માથે મેવાડી મોળિયાં, આંબાની ડાળ (2)

દશે આંગળીએ વેઢ,
વા'લો મારો, હીંચે હિંડોળે...આંબાની ડાળ
(શ્રીકૃષ્ણના) માથે મેવાડી (ભરતકામવાળો)
કસબી ફેંટો છે, તેમની દશે આંગળીએ વેઢ
(વીંટીઓ) છે, (એવો) મારો વા'લો આંબાની ડાળે
બાંધેલા હીંચકે ઝૂલે છે.

શરૂઆર્થ

હિંડોળો

- હીંચકો, ઝૂલો

રૂપું

- ચાંદી

કલ્લાં

- પગનું એક ઘરેણું, કલ્લાં

બાજુબંધ

- બાવડા પર પહેરવાનું એક ઘરેણું

બેરઘો

- તુદ્રાક્ષના મોટા મણકાની માળા

કિનખાબી

- જરીબુદ્ધાના વણાટનું એક જતનું કાપડ

સુરવાલ

- પાયજામો, ચોરણો

પિતળિયું

- પિતળ નામની ધાતુમાંથી બનેલું

શબ્દાર્થ

પલાણ

- ઘોડાની પીઠ પર નાખવાનું આસન

રાઠોડી

- રાજપૂતોની એક જાતિને લગતું

મોજડી

- નાજુક કે કસબી પગરખું

ચટકંતુ

- (અહીં) રુઆબદાર, ભપકદાર

મેવાડી

- મેવાડનું

મોળિયું

- કસબી ફેંટો

વેદ

- બેથી વધારે આંટાવાળી વાળાની વીંટી

સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન : 1 નીચેના દરેક પ્રશ્નનો ઉત્તર એક એક વાક્યમાં લખો :

1) શ્રીકૃષ્ણો કેવી મોજડી પહેરી છે ?

ઉત્તર : શ્રીકૃષ્ણો પગમાં રાઠોડી મોજડી પહેરી છે.

2) કાવ્યમાં વા'લો શબ્દ કોના માટે વપરાયો છે ?

ઉત્તર : કાવ્યમાં વા'લો (વહાલો) શબ્દ શ્રીકૃષ્ણ માટે વપરાયો છે.

3) હિંડોળો કયાં બાંધેલો છે ?

ઉત્તર : હિંડોળો આંબાની ડાળે, સોનાની સાંકળે અને ચાંદીનાં કસી વડે બાંધેલો છે.

4) શ્રીકૃષ્ણા કેવી ચાલ ચાલે છે ?

ઉત્તર : શ્રીકૃષ્ણા રુઆબદાર (ચટકંતી) ચાલ ચાલે છે.

5) શ્રીકૃષ્ણો દશે આંગળીએ શું પહેર્યું છે ?

ઉત્તર : શ્રીકૃષ્ણો દશે આંગળીએ વેઢ પહેર્યા છે.

6) 'મેવાડી મોળિયાં' એટલે શું ?

ઉત્તર : 'મેવાડી મોળિયાં' એટલે રાજ્યસ્થાનના મેવાડ પ્રદેશના વિશિષ્ટ ફેટા.

7) શ્રીકૃષ્ણાની બાંધે શું શોલે છે ?

ઉત્તર : શ્રીકૃષ્ણાની બાંધે બાજુબંધ - બેરખા શોલે છે.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના પ્રશ્નના ઉત્તર લખો :

1) શ્રીકૃષ્ણના પહેરવેશનું વર્ણન કરો :

ઉત્તર : શ્રીકૃષ્ણો માથે મેવાડી કસબી ફેંટો પહેર્યો છે. એમની બાંધે બાજુબંધ અને પહોંચીએ રુદ્રાક્ષની માળા શોલે છે. તેમની દશે આંગળીએ વેઢ છે. તેમણે પગમાં રાઠોડી મોજડી પહેરી છે. કિનખાબી સુરવાતમાં શ્રીકૃષ્ણ મોહક લાગે છે.

2) શ્રીકૃષ્ણનાં વિવિધ નામોની યાદી બનાવો.

ઉત્તર : શ્રીકૃષ્ણનાં વિવિધ નામ : બંસીધર, ગિરધારી, કેશવ, નંદકુંવર, કનૈયો, ગોવિંદ, મોહન, માધવ, ગોપાલ, જનાર્દન..

પ્રશ્ન : ૩ સમાનાર્�ી શબ્દો લખો :

- 1) સોનું = સુવર્ણ, કનક
- 2) ડાળ = શાખા, ડાળી
- 3) હિંડોળો = જૂલો, હીંચકો
- 4) ઘોડો = અશ્વ, હય
- 5) હંસ = મરાલ, હંસલો
- 6) સુરવાલ = પાયજામો, ચોરણો

THANKS

FOR WATCHING

